

«Estonia» teatri balletitrupi rajajal Rahel Olbreil on seni trükis ilmumata kirjatükk «Kuidas minust ballettmeister sai». Olbreil kirjutab: «Mida peab tants mulle andma? On ta ainult silmale, on see kunst kunsti pärast või on tantsus võimalusi ja elemente, mis võivad tõsta selle kunstiliigi samadesse kõrgustesse kui muusika, kujutav kunst või luule? [— — —] Ma tahtsin vaatajale anda elamust, et teatrist lahkudes silmailu ei haihtuks, vaid leiaks lavastusest toetust ka meelte ja mõtetega osasaamisel.» Niisiis valis Olbreil pürqimise psühholoogilisele sisukusele, loogikale, emotsionaalsusele; kõnelemata-astmõistetavast muusikaalastusest, tantsulisusest, stiilitundest. Sama taotlus on omane kõigile Eesti olulisematele koreograafidele. Urbel, Ekston, Tohvelmann, Murdmaa, Vilimaa on liikunud samas sihis... ja koos nendega meie balletipublik.

Milleks eelnenud read? Kus on siin seos Minkuse—Petipa «Bajadeeri» esietendusega «Estonias»? Tahan osutada sellele, et tolle balleti hoopis teistsuguse esteetika vastuvõtmisel on vaatajat (küllap ka kriitikut) ikkagi suurel määral mõjutanud need tõekspidamised, mille vaimus teda on kasvatanud.

Divertismentliku, balletiakademismi laadis galaetenduse (bajadeer Nikia — väejuht Solori — radžatütre Gamzatti sentimentaalne armastuskolmnurk seob kirjutantsudekimpu tinglikult) esteetilised printsiibid pole meile siiski tundmatu maa. «Suure balleti» vaimus etendusi (näit. «Uinuva kaunitar», «Raimonda») on juba aastakümneid «Estonia» mängukavas leidunud. Nii on vaataja silm drillitud tantsuvormilegi nõudmisi esitamata. «Bajadeeri»-taolise etenduse lavalettoomine saab mingi õigustuse vaid siis, kui on olemas tantsu vormitüüp, lai kaldlava ja ülisuur tantsutrupp (originaalis osales varjude-entrées 32 tantsijatari). Kahte viimast tingimust «Estonial» veel pole. Jääb vorm. Silmailu peab nende reeglite kohaselt pakkuma iga pas, keharakurss, peapööre, poositäpsus jne. — kogu koordineerimine.

Jättes kõrvale nimiosalise Kaie Kõrbi ja karakteritantsud, tõedme, et naisrühm on täiustest veel kaugel. Liigutustes on puisust/kuivust (eriti ülakehal). Kantiileenselt plastikast tunneme puudust eriti praeguses viimases, s. o. «varjude vaatuses». Just siin ootaks laulvaid käsi, mis,

KAIE KÕRBI

koordineerimise kogu keha liikumise, hingestaksid tantsu. Sellel taustal hakkab etendusel silma väikseimgi väärtus (määritud fraasilõpud, pooside ebamäärasus, sünkroonsuse, ühtse «hingamise», sisehäälestuse puudumine). Kirjutan sellest tunnetades, et tegemist pole andetusega ega kooliliste puudustega, vaid lavastaja ehapisava nõudlikkusega (Alla Šelett suutis ju «Giselle'is» naisrühma särama panna).

Muudestki aspektidest nähtub, et oma originaalloominguga («Antonius ja Kleopatra», «Pähklipureja», «Romeo ja Julia» jt.) Eestis heatahtlikku vastuvõttu leidnud külalislavastaja IGOR TŠERNÓŠOV on seekord vähenõudlik olnud.

Ta pole eelreklaamis küll rõhutanud, et taotleb enamlevinud «Bajadeeri»-variandi täpset ületoomist, aga jätab sellega seoses tekkivad vabadused enamasti kasutamata. Kardinaallem muutus alqilibretoaga võrreldes on praeguse III vaatusel alguse ja lõpu amputeerimine ning täielik loobumine IV vaatusel. Seetõttu tegevus ei sulgu ning finaali jääb praegu liialt deklarativseks. Sellel taustal võinuks kupüüre rohkemgi olla (näit. saanuks ära jätta praeguse II pildi alguse, millel puudub tähtsus tegevuse edasivõlmisele). Vaatemängulisust on retušeeritud, ent divertismentlikku osa võinuks veelgi revideerida.

Samuti on lavastaja vähenõudlik valgustuspartituuri suhtes. «Estonia» praegune aparaatuur võimaldab palju plastilisemat, nüansirikkamat lahendust (selle võimalusterohkuse avastasime «Maarjamaa lunastuse» puhul). Eriti tuim valguslahendus on «varjude vaatuses».

Oma, erilise atmosfäär on «Bajadeeril» siiski. Selle on loonud kunstnik RIINA VANHANENI vahetu sisseelamine ainesse. «Bajadeeri» kujundusstamp eirates annab ta oma kaemuse. Lahenduse omamoodi kargus tavalise kirevuse asemel mõjub sümpaatselt. Maitsekalt stiliseeritud, seejuures asjakohased ja meeleolukad foonid tasakaalustavad vaimustavate kostüümidega. Viimastes mängib kaasa nii hea materjalivalik, värvilahendus kui ka perfektne teostus (kostüümiala juhataja Leida Tallo). Kunstnikuloo-

Bajadeer

BI TRIUMF „ESTONIAS“

KAIE KÕRB

VIESTURS JANSONS

lavategelastega ühtne hingamine. Peaproovidel hakkas dirigent VELLO PÄHNAL ja orkestril seda järjest rohkem olema, kuid veel suurema ühtsuse saavutamine on ilmselt võimalik.

Erinevalt klassikalise tantsu võtmes kompositsioonidest pole pretensioone karaktertantsudele. Otse vastupidi. Täna sed tantsijad nagu ulataksid käe Ülle Ulla, Juta Argi, Inge Põdra, Verner Haguse, Herman Palangu jt. kuldsele karaktertantsuajastule «Estonias». Vahepealne tagasilangus on ületatud. «Bajadeer» on eri karakteriga tantsudest rikas ja nõrku lüüsid siin polegi. Dmitri Hartšenko, Mihhail Netšajevi (fakiir), Igor Vassini, Priit Kripsoni (Kuldjumalus), Marina Kesleri, Marina Volkova, Anatoli Gussevi, Kristjan Härmi (hindud), Irina Pähna, Kristiine Otsingu (tants «Manu») jt. esinemine on särav, temperamentne, veaagu veatu (eriti Vassin, Kripson). Tantsitakse hasardiga.

Ja kuigi meesrühm on seotud vaid «Hindude tantsuga», saab öelda, et alalised jutud meeste allajäämisest balleti naispoolele tuleb vist lõpetada. Mitu tugevat tantsijat (Juri Jekimov, Andrei Izmeštjev, Toomas Rätsepp) esimestes etendustes ei osalenud ja nii mõnigi (Toomas Edur, Viktor Fedortšenko, Oleg Baranov) on seotud välislepingutega ning «Estoniast» praegu eemal — ent meeste tantsuosa jätab hea mulje.

Kui intriigi ülevalhoidja Janis Garancis (ülembrahmaan) avaldab ennast väljendusriikka pantomiimiga, siis suure panuse meestantsu esilejäämisel annab Riias pärit VIESTURS JANSONS väepealik Solorina. Tugev hüpates ja tuurides, elegantse joonega, on tema jõuline tants kindel ning mehisisel õilis. Tähelepanuväärne on Jansonsi partneritunnetus. Ja tähtsaim — kuuju sisu, läbitunnetatud dramatism ei varju efektse tantsu taha. Seejuures tegutseb tantsija Solori usutavaks tantsimisel küllaltki keerulises olukorras: suhe Nikia — Gamzatti pole esietenduskoosseisus päris paika pandud. Kas saab Solor — Jansonsil oma armastuses praegu kõhklusi olla? Roll läheks mitmekihilisemaks,

kui sõjamees kohtaks oma teel kaht võrdväärset naist!

Gamzattit esitab ennastülevatavalt ja tantsib kindlalt IRINA HÄRM, ent võimukuse ja lõomava armastuse kujutamise on tantsijatari põhiloomusest nii kaugel, et sugeneb ülemäärane pingutatud. Seda ei varja ka klassikalises tantsus tehtud edusammud.

«Bajadeeri» edu, see, et etenduselt lahkudes ei vii kaasa ainult silmailu, vaid oled tunnetanud inimhinge dramaatilist elu, tuleneb KAIE KÕRBI bajadeer Nikiast. Siin liituvad tervikuks lüüriline ja draamaatiline plaan (see sünnib otse muusika kiuste!) ning tantsutehniline meisterlikkus. Peale selle ühendab baleriin intuiitiivselt ka kaks erinevat balleti esteetikat — olbreiliku ja balletiakademismist tuleneva arusaama tantsust.

Tema Nikia on jõuline, kompromissitu natuur, kes ei oska ega taha teeselda ega kavaldada. Autorite tahtel on bajadeer selles balletis muudetud armupreestrinnastemplitantsijatari vestatari taoliseks tulehoidjaks. Seda rollitahku esitab ta suurte väliendusriikaste silmade erilise kiirgusega pühalik-süvenenult, ent põhihoovuseks jääb armastus Solori vastu. On veel kolmaski väljund — Nikia/vari. Siin saavutab baleriin puhtantsuliste vahenditega harva tabatava — õilis vorm toob kaasa sisukuse. Kaie Kõrbi Nikia ehk õigustab selle vana, kuid baleriinilt saadud uute, sügavuti minevate joontega balleti tuleku lavalaudadele? Kõrb tõstab ju tantsukunsti samadesse kõrgustesse kui luule, muusika jt. kunstid. Siin ongi see tantsuabsoluut, mida ka tänapäeva koreograafid nii ihalevad.

Esietendusel 15. veebruaril oli «Estonia» pealtvaatajaist tulvil. Oli Kaie Kõrbi järjekordne triumf. Eesriie avanes palju kordi ja priimabaleriin lausa uppus lilledesse. Vähem niidulikud ei olnud ka kaks järgmist etendust, eriti 20. veebruari õhtu, kui pealtvaatajate ette astusid noor baleriin JANE RAIDMA nimiosas, INGE ARRO Gamzattina ja MEELIS PAKRI Solori rollis. Nende edukas esinemine nõuab aga juba erikäsitlemist, kuna tegemist on suure kordaminekuaga loometeel.

HEINO AASSALU

U. KOTOD. GUNNA VAIDLA

ming on etendust kooshoived silmapaistev element. Vastavalt loomisaja tööks pidamistele on Minkuse muusika eelkõige tüki rütmiline saatelement. Tema tantsulis-motorne muusika (seda nõrgendavad väljendusvaesed üleminekud) on kohati lausa ootamatute käänakutega (galopeeriv/kankaanlik kooda praeguses finaalis). Ent sellel stiilsel muusikal on oma salakarid. Temasse ei tohi suhtuda üleolevalt. Asi ei seisne selles, kas mängida kiirelt või aeglasemalt, vaikselt või tugevamini. Siin tuleb vältida kuivust! Tähtsaim on saavutada